Eduskunnan lakivaliokunta

# Sisä-Suomen poliisilaitokselta pyydetty asiantuntijalausunto asiassa HE 5/2026 vp; Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

## Yleistä

Sisä-Suomen poliisilaitos toteaa yleisesti, että ehdotetut muutokset rikosprosessin sujuvoittamiseksi hallituksen esityksessä suunnitellusti ovat kannatettavia ja hyviä. Uudistusten voidaan arvioida parantavan rikosasioiden käsittelyn nopeuttamista ja rikosprosessin keston lyhenemistä asianosaisten oikeusturvaseikkoja unohtamatta.

Sisä-Suomen poliisilaitos katsoo perustelluksi kiinnittää huomiota neljään hallituksen esityksestä (jatkossa esitys) ilmenevään asiakokonaisuuteen, joiden osalta esitys voidaan paikallispoliisin näkökulmasta arvioida jääneen vielä puutteelliseksi ja edellyttävän vielä tarkentamista ja / tai jatkovalmistelua uudistustyön tarkoituksen ja tavoitteiden tehokkaammaksi saavuttamiseksi. Asiakokonaisuudet ovat:

1. Sakkomenettelyn yleiset edellytykset – soveltamisohjeiden ja koulutustarpeen painottaminen

2. Sakkomenettelyyn tosiasiallisesti soveltuvien rikostunnusmerkistöjen rajaaminen eräiden massarikosten osalta

3. Muuntorangaistuksen käyttöalaa koskevien muutosten poisjättäminen

4. Vaikutusten arviointi erityisesti paikallispoliisin kannalta

## 1. Sakkomenettelyn yleiset edellytykset – soveltamisohjeiden ja koulutustarpeen keskeisyyden painottaminen

Sisä-Suomen poliisilaitos tervehtii ilolla, että annetun lausuntopalautteen johdosta hallituksen esityksessä on painotettu soveltamisohjeiden laatimisen sekä koulutuksen tärkeyttä (s. 44). Myös syyttäjän kanssa tehtävän yhteistyön korostaminen on tärkeää.

Poliisitoimintaa harjoitetaan kuitenkin kaikkina vuorokauden aikoina ja jokaisena viikon päivänä, jolloin yhteydenotto syyttäjään ei ole usein mahdollista. Edelleen sakkomenettelyn laajentuessa uusia ja erilaisia sakotustilanteita tulee merkittävä määrä virkamiehien harkittaviksi. Lainsäädäntöä tulevaisuudessa soveltavilla virkamiehillä tulisi siten olla tutustuttavanaan ja tiedossaan mahdollisimman laaja lainsäätäjän tarkoittama hyväksytty soveltamislähdeaineisto tehokkaan ja lainmukaisen työn toteuttamiseksi. Tämä koskee erityisesti tilanteita, joissa on kysymys yleisen rangaistuskäytännön arvioinnista sakko ja vankeusrangaistuksen välillä.

Edellä mainittuun viitaten Sisä-Suomen poliisilaitos kiinnittää lainsäätäjän erityistä huomioita siihen, että jo esitöissä edellytettäisiin painokkaasti yksityiskohtaisten soveltamisohjeiden laatimis- ja koulutusvelvoitteen täyttämistä hyvissä ajoin ennen uuden lainsäädännön voimaantuloa. Lisäksi esitöissä olisi perusteltua mainita muidenkin soveltamisohjeiden, kuten esimerkiksi vakiintuneesti syyttäjällä ja tuomioistuimissa käytännön työssä sovellettavien hovioikeuksien laatuhankkeiden, soveltamismahdollisuus. Edellä mainitut seikat ja niiden nimenomaisen ilmaiseminen lainsäätäjän taholta olisivat omiaan tehostamaan uuden lainsäädännön soveltamista sekä oikeusvarmuutta uuden lainsäädännön voimaantulohetkestä lukien.

## 2. Sakkomenettelyyn tosiasiallisesti soveltuvien rikostunnusmerkistöjen rajaaminen eräiden massarikosten osalta

Sisä-Suomen poliisilaitos yhtyy esityksessä todettuun sen osalta, ettei kaikkia enintään kahden vuoden rangaistusmaksimin menettelyjä ole perusteltua sisällyttää uudistusten soveltamisalaan. Tällaisesta esimerkkinä mainittakoon rikoslain 20-luvun mukaiset menettelyt.

Sisä-Suomen poliisilaitos katsoo kuitenkin hallituksen esityksen puutteeksi sen, että eräät massarikoksiksi katsottavat ja valtaosaltaan yksinkertaisina ja selvinä tapauksina sakkomenettelyyn soveltuvat tunnusmerkistöt on suljettu kategorisesti soveltamisenmahdollisuuden ulkopuolelle. Erityisesti tämä koskee pahoinpitely- ja laiton uhkaus-rikoksia.

Sisä-Suomen poliisilaitos toteaa, että käytännössä sakkomenettelyyn sopivia pahoinpitely- ja laitonuhkaustapauksia, joissa osapuolet tunnustavat sinänsä virheensä, katuvat menettelyään, eivät esitä vaatimuksia toista osapuolta kohtaan tai korvausvaatimukset ovat riidattomia, on merkittävä määrä. Myös oikeuskäytännössä vakiintunut seuraamus mainituista menettelyistä on sakkorangaistus.

Sisä-Suomen poliisilaitos katsoo, että sakkomenettelyn yksinkertaisuus ja selvyysvaatimusta sekä asianosaisten suostumusedellytys turvaavat sen, että tosiasiallisesti tuomioistuinkäsittelyä edellyttävät tapaukset sinne myös etenevät. Muut tulisi voida käsitellä sakkomenettelyssä. Sisä-Suomen poliisilaitos katsoo siten perustelluksi vielä arvioida, voisiko edellä mainittujen rikosnimikkeiden käsittely olla sakkomenettelyssä mahdollista sakkomenettelyn käytön muiden edellytysten täyttyessä.

## 3. Muuntorangaistuksen käyttöalan muutoksen poisjättäminen

Sisä-Suomen poliisilaitos katsoo esityksen merkittäväksi puutteeksi sen, ettei aiemmista lausuntokannanotoista huolimatta esityksessä ole suunniteltu muutettavaksi sakon muuntorangaistuksen käyttöalaa koskevaa lainsäädäntöä. Tähän on päädytty siitäkin huolimatta, että valmistelutyössä vaikuttaa tunnistetun ainakin osaksi aihepiiriin liittyvät ongelmat ja syyt siihen, miksei esimerkiksi asianomistajien suostumuksia sakkomenettelyyn voimassa olevan lainsäädännön tilanteessa ole annettu (esim. s. 25-26) ja vaikka tiedostetaan, että entistä suurempi joukko sakotettavia rikoksia tulee jäämään vankeudeksi muuntamismahdollisuuden ulkopuolelle (s. 68).

Edelleen Sisä-Suomen poliisilaitoksen näkemyksen mukaan esityksessä (s. 68) tehtyjä arvioita ja johtopäätöksiä muutosmenettelyyn siirtyvien uusien sakkomenettelyyn soveltuvien rikostekojen vaikutusten osalta on arvioitu osin puutteellisella tavalla. Arvioinnissa on jätetty huomiotta muun ohessa vaikutukset siltä osin, että osa tuomioistuimissa olemassa olevan lainsäädännön perusteella käsitellyistä rikoksista on käsitelty ja käsitellään rikoskokonaisuuksien yhteydessä. Uudistusten yhteydessä nämä menettelyt tulevat todennäköisesti valtaosaltaan sakkomenettelyn piiriin ja siten myös sakkomenettelylain 5 §:n muuntorangaistuksen arvioinnin kannalta merkityksellisiksi.

Toisin kuin hallituksen esityksessä on esitetty, Sisä-Suomen poliisilaitos toteaa jo pidempään tosiasialliseen käytännön työssä todettuun tietoon perustuen, että epäiltynä olevat – erityisesti varsin toistuvasti poliisin kanssa tekemisissä olevat asiakkaat – ovat todella hyvin tietoisia sakkomenettelylain 5 §:n käytännön merkityksestä. Kun tiedostetaan, ettei jostakin rikosoikeudellisesta menettelystä seuraa tosiasiallista seuraamusta, rikollista menettelyä jatketaan. Ainoa tosiasiallinen preventiivinen vaikutus on sillä, että rikokseen ryhtymisestä voi aiheutua tosiasiallinen seuraamus eli muuntorangaistus. Muuntorangaistusta suorittaessa viranomaisilla olisi myös parempi mahdollisuus pyrkiä antamaan tarvittavia tukitoimia rikollisen elämäntavan katkaisemiseksi - vapaana ollessaan näihin ei asiakkaat yleensä hakeudu.

Sakkomenettelylain 5 §:n sisältäessä edellytyksen rikosten samankaltaisuudesta, mahdollistaa se käytännössä myös sen, että rikollista elämäntapaa elävä henkilö voi tosiasiassa tehdä mittavan määrän eri lajisia rikoksia saamatta tosiasiassa menettelystään minkäänlaista seuraamusta. Sakkomenettelyn laajetessa esityksen mukaisesti entistä laajempaan joukkoon erilajisia rikoksia, sakkomenettelylain 5 §:n mukaista tilannetta on pidettävä Sisä-Suomen poliisilaitoksen näkemyksen mukaan tosiasiallinen yhdenvertaisuuden näkökulmasta entistä ongelmallisempana.

Rikoslaissa rangaistavaksi määritellystä menettelystä tulisi lähtökohtaisesti seurata asianmukaisen prosessin jälkeen aina sen tekijälleen seuraamus maksukyvystä tai -halusta riippumatta. Nyt tilanne ei ole näin, vaan osaa rangaistuihin menettelyihin syyllistyneistä koskee sekä rikosoikeudellinen sanktio että yksityisoikeudellinen korvausvelvoitteen suorittaminen, osaa ei tosiasiallisesti kumpikaan.

Tietoisuus sakkomenettelylain 5 §:n tosiasiallisesti merkityksestä on myös varsin hyvin asianomistajien eli rikosten uhrien tiedossa. Poliisi saa rikosten uhreilta jatkuvasti palautetta tältä osin – järjestelmä koetaan erityisen epäoikeudenmukaiseksi tosiasiallisen yhdenvertaisuuden kannalta. Kun rikollisesta menettelystä ei seuraa poliisin sakotuksen johdosta tosiasiallisesti mitään seuraamusta, ei suostumusta sakkomenettelyyn anneta. Riskinä on, että kun rikoksen uhrit ja – yleisesti lainkuuliaiset kansalaiset – kokevat, ettei oikeusjärjestelmän keinot kykene turvaamaan kansalaisten perusoikeuksia ja ovat tehottomia, oikeus otetaan omiin käsiin. Tällaisista tapauksista on useita julkisuuteenkin tulleita esimerkkejä jo pidemmältä ajalta. Tällaista kehitystä tulisi jo pelkästään yleisen järjestyksen ja turvallisuuden takaamiseksi välttää järjestäytyneessä yhteiskunnassa.

Kaikkineen edellä mainittuun viitaten Sisä-Suomen poliisilaitos esittää kantanaan, että muuntorangaistuksen käyttöalan arviointia olisi syytä vielä harkita. Yhteiskunnallisia kustannusvaikutuksia ei voi arvioida yksin siitä näkökulmasta, paljon muuntorangaistukseen tuomittujen vankeusrangaistusten hinta on (s. 32). Yhteiskunnalle aiheutuu merkittävä määrä kustannuksia myös siitä, että rikollinen toiminta jatkuu. Ensisijaisesti poliisin määräämät sakkoseuraamukset tulisi voida muuntaa vankeudeksi. Mikäli perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta katsotaan välttämättömäksi, että päätöstoimivalta välillisesti vapaudenmenetykseen mahdollisesti johtavan seuraamukseen osalta tulisi olla tuomioistuimessa, vähintäänkin sakkomenettelylain 5 §:n sisältöä tulisi arvioida esimerkiksi samankaltaisuusedellytyksestä luopumisen sekä sakkomenettelyn käyttämisen estymisen määräedellytysten alentamisen osalta.

## 4. Vaikutusten arviointi erityisesti paikallispoliisin kannalta

Sisä-Suomen poliisilaitos toteaa, etteivät uudistusten kustannussäästöt kohdistu juurikaan paikallispoliisiin, vaan paremminkin syyttäjään ja tuomioistuimeen. Vaikka paikallispoliisitoiminnan näkökulmasta voidaan arvioida, että uudistusten myötä työmäärää ja resurssitarve vähenee jossain määrin nyt täydellistä esitutkintaa vaativien tilanteiden vähenemisenä, työmäärä ja kustannukset lisääntyvät samanaikaisesti muun ohessa alaikäisten sakotusmenettelyyn suunniteltujen lisävaatimusedellytyksistä sekä kääntämis- ja tulkkausvaatimuksista johtuen. Uudistusten myötä merkittävä määrä aiemmin poliisista syyttäjälle siirtyneistä asioista jää kaikilta osin poliisin antaman sakkovaatimuksen varaan, mikä merkitsee asiakirjahallintoon liittyvän työmäärän ja henkilöstötarpeen lisäämistarvetta paikallispoliisissa. Ilmeistä on myös, että merkittäviä kustannuslisäyksiä ja resurssivaikutuksia aiheutuu henkilöstön riittävän koulutuksen toteuttaminen ja muut uudistusten täytäntöönpanotoimet.

Merkittävänä epävarmuustekijänä esitysluonnoksessa arvioitujen kustannussäästöjen osalta Sisä-Suomen poliisilaitoksen katsoo sen, että muuntorangaistussäännösten käyttöala jätetään erityksen perusteella edelleen voimassa olevan lainsäädännön mukaiseksi. Jos näin tapahtuu uudistuksella tavoiteltavat kustannussäästöt rikosprosessin joutuisuuden osalta eivät tule toteutumaan suunnitellusti muun ohessa siksi, että asianomistajat eivät tule antamaan suostumuksia sakkomenettelyyn.

Kaikkineen Sisä-Suomen poliisilaitos katsoo, että esityksessä arvioituja poliisin kustannusten- ja resurssien lisäystarpeita voidaan pitää varsin alhaisina. Sisä-Suomen poliisilaitos toteaa, että mikäli lainsäädäntöuudistuksen tarkoitus ja tehokkuusvaatimukset saavutetaan, tulee myös paikallispoliisille turvata riittävät taloudelliset edellytykset.

Mikko Masalin, poliisipäällikkö

Antero Rytkölä, apulaispoliisipäällikkö

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 25.02.2026 klo 15:29. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

**Sisä-Suomen poliisilaitos**
Hatanpään valtatie 16, PL 147, 33101 Tampere
kirjaamo.sisa-suomi@poliisi.fi
Puhelin 0295 440 131, Faksi 0295 411 994, poliisi.fi